

cia dels materials doctrinals i dels recursos escolàstics emprats per Cerverí a l'hora que mostra l'encaix de la peça al servei dels interessos del rei Pere.

Clou el llibre un «Epíleg», on l'autora, després d'una breu síntesi de la seva recerca, molt d'agrair, donada la quantitat i la diversitat de qüestions tractades al llarg del llibre, es dedica a abordar la recepció de l'obra i del personatge de Cerverí a les lletres catalanes a la llum de les conclusions que planteja el seu estudi.

L'estudi de M. Cabré contribueix de forma decisiva a il·luminar la personalitat i l'obra d'una figura clau en la recepció de la lírica trobadoresca a la Corona d'Aragó i en la configuració de la poesia catalana de les centúries successives. Únicament podem dir que ens hauria agradat trobar, en les pàgines preliminars dedicades a l'estat de la qüestió, una exposició més exhaustiva de la bibliografia crítica sobre la identitat del trobador i la unitat de la seva obra, i que hem acusat en certs moments la manca d'un fil conductor unitari al llarg de tot el llibre i algun solapament de continguts entre els diferents capítols. Potser, però, la clau de tot plegat està en què, com explica l'autora al «Prefaci», aquest llibre recull el resultat de treballs independents i en què no es proposa tant una síntesi de la bibliografia crítica sobre Cerverí com ressaltar els aspectes més innovadors de l'obra del trobador. En qualsevol cas, també s'ha de dir que la manca d'unitat queda palliada per la recapitulació que fa l'autora a l'«Epíleg» i pel reenviament constant al llarg de tota l'obra als capítols precedents o successius. No hi ha dubte que el treball de M. Cabré ens ofereix una brillant síntesi d'un període cultural marcat per la diversitat i per la complexitat i una anàlisi de l'obra de Cerverí exhaustiva i rica de suggestions per a recerques futures. Aquest documentat estudi ens fa veure com la novetat de l'obra de Cerverí no rau tant en els elements que pren de la tradició com en la seva combinació original i ens descobreix connexions entre la trajectòria poètica i la trajectòria professional del trobador que ajuden a dotar de coherència i unitat un *corpus* definit per l'extensió i l'heterogeneïtat.

Meritxell SIMÓ
Universitat de Barcelona

CARBÓ, Ferran / GREGORI, Carme / LÓPEZ-PAMPLÓ, Gonçal / ROSSELLÓ, Ramon X. / SIMBOR, Vicent (2011): *La literatura davant el mirall. Ironia i metaliteratura en l'època contemporània*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 207 p.

Alguns investigadors en el tema diuen mig en broma que a l'hora d'estudiar conceptes com l'humor, la ironia, la paròdia, etc., és millor no entrar en definicions, per la seva complexitat, i perquè se n'han escrit muntanyes de paper. És un dels grans recursos de la literatura i del pensament de tots els temps, que ha tingut un èxit especial en la literatura del segle XX, i fins avui en dia. El vessant teòric, paral·lelament, també ha crescut de manera exponencial. A casa nostra caldria esmentar, pel que fa a l'època més recent, els estudis sobre la ironia de Pere Ballart, o un recull d'estudis que obria el camí cap a la definició de les particularitats humorístiques de la tradició catalana, com *De Rusñol a Monzó: humor i literatura* (1996). A la Universitat de València, ja fa uns anys que el Grup de Literatura Catalana Contemporània s'ha especialitzat en l'estudi d'un dels grans filons de la literatura contemporània, l'anomenada metaliteratura, que té en la ironia hipertextual (o intertextualitat, que inclou la paròdia, el pastitx, etc.), segons l'anomena Genette, un dels seus elements claus. Vegeu els anteriors treballs del Grup publicats al monogràfic de *Caplletra* titulat *Usos de la ironia en la literatura catalana contemporània* (núm. 41, primavera 2006), i sobretot el llibre *El bricolatge literari. De la paròdia al pastitx en la literatura catalana contemporània* (2008).

Com aquest darrer, *La literatura davant del mirall*, un altre títol ben trobat, es caracteritza per un gran rigor. Al nostre parer, i com ve essent habitual amb els treballs del Grup, el llibre té dues grans virtuts: la lectura clarivident d'unes obres determinades, i al mateix temps, un repàs, garbellament i ordenament de la teoria sobre els conceptes que hem anat esmentant, la metaliteratura, la ironia, la inter-

textualitat, la paròdia, etc. Com a nota crítica, sense voler esmenar la plana a ningú, només apuntaríem el dubte sobre si la teoria en alguns casos no acaba entorpidint la lectura, el significat, d'unes obres i d'uns escriptors en un temps i en un lloc determinats. Però evidentment, de la ironia el que n'interessa és el sentit dels usos que se'n fan, perquè és l'única manera d'evitar que el marc teòric no esdevingui el tema, un obstacle entre el text i la nostra lectura. Es tracta d'una qüestió metodològica, perquè sovint s'arriba a les mateixes conclusions, però el mètode i el procés d'interpretació és també un tipus de coneixement.

Ferran Carbó amplia els seus estudis sobre Vicent Andrés Estellés i examina en aquest cas la influència de Teodor Llorente i Carles Riba en la seva poesia, i el canvi de models poètics, lingüístics i ideològics que això suposà durant la postguerra valenciana. Després d'una influència inicial, Estellés dona un altre sentit a aquests models literaris, els reescriu paròdicament, o els usa com a contrast per definir la pròpia poesia, etc. En el cas de Riba, Estellés s'allunyarà de la poesia postsimbolista, encara que aquesta no consisteixi únicament, com es diu, en «la recerca de la poesia perfecta o pura» (p. 32), perquè també podria ser considerada una baula en l'atenció que la literatura dispensa al propi material lingüístic i literari, fent la funció de mirall dels mecanismes humans de pensament i representació del món. L'estudi mostra les tensions a partir de les quals es construeix la poesia d'Estellés: «Quan Estellés descobrí la poesia de Riba, se sentí fascinat. Hi aprengué i, tanmateix, després, se'n distancià. Aviat optà per altres camins estètics —la incorporació literària de la quotidianitat mitjançant un registre expressiu col·loquial—, malgrat compartir la passió pels poetes llatins o pels clàssics catalans medievals. Llavors es decantà també per la intertextualitat i per la metaficció» (p. 43).

Carme Gregori, per la seva banda, estudia «El títol com a clàusula del contracte metaficcional irònic en la narrativa contemporània». El títol hi és descrit com «una informació catafòrica o sintetitzadora del missatge íntegre que anuncia i al qual remet» (p. 47). Examina sobretot els títols amb càrrega metaficcional, aquells que ajuden «a posar al descobert la naturalesa lingüística i la condició ficcional de l'obra» (p. 50), i a través seu accedeix a una definició global de tota l'obra, en relació també a alguns dels debats literaris del moment, sobre la novel·la o sobre la literatura rural o urbana.

Gonçal López-Pampló estudia dos llibres de contes i dos d'articles d'Empar Moliner, i reflexiona sobre les utilitats de la teoria emprada: «Al nostre entendre, més enllà d'una certa voluntat taxonòmica pròpia de tota activitat científica, l'anàlisi dels pactes de lectura i les adscripcions genèriques té un notable abast filosòfic i sociològic, en la mesura que la literatura —expressada en forma de llibre o a través dels mitjans de comunicació— contribueix a generar imatges i discursos sobre el món, que varien en funció de la manera com els interpreten els lectors» (p. 86). La identificació amb un gènere concret en el cas dels contes és evident, però no tant, diu, en els volums que apleguen articles, columnes i cròniques, tot i que, especifica, «això no desautoritza una lectura literària d'aquests textos», perquè, de fet, d'això és tracta, d'un gènere híbrid de fronteres difuses, amb vocació literària o que emprà recursos literaris. Finalment, l'autor examina l'esborrament de fronteres entre el jo real i el fictici. I clou: «Més enllà de les etiquetes, resulta evident que l'escriptura d'Empar Moliner, especialment aquella que prové de la premsa, genera inestabilitats en els pactes de lectura convencionals, sobretot en relació a dues coordenades clau: la ironia i la transgressió del pacte autobiogràfic. Unes estratègies que, en el marc de la societat postmoderna, promouen un qüestionament més o menys explícit o voluntari dels mecanismes de representació, que parteix d'un alt grau d'autoconsciència textual i paratextual» (p. 126-127).

Ramon X. Rosselló s'ocupa de l'obra *Memòria general d'activitats* (1976) del grup de teatre independent valencià El Rogle, del qual formava part Rodolf Sirera. L'obra és vista com una síntesi de la creació col·lectiva, en voga en els grups de teatre dels anys setanta, i alhora, com que inclou elements testimonials i autobiogràfics, perquè la mateixa existència i aventures del grup de teatre i dels seus components formen part de la trama, se situa en un terreny híbrid, trenca les convencions del teatre realista, i es converteix en un document històric en ell mateix per entendre els grups de teatre independent de finals del franquisme. L'estudi ajuda a explicar el teatre independent de postguerra, i més en concret, la trajectòria de Rodolf Sirera.

Finalment, clou el llibre Vicent Simbor amb un estudi de *Pamela* de Joan Perucho. Simbor dedica la primera meitat de l'article a fer un útil resum de la teoria al voltant de la «metaficció», sobretot aquella

provinent dels investigadors anglosaxons. Simbor aclareix molts conceptes, útils a especialistes i no especialistes, i puntualitza que, si bé la metaficcio i el postmodernisme es relacionen clarament, perquè la primera és vista com un component bàsic d'aquest darrer, no n'és però un element exclusiu. Tot seguit, entre altres coses, a través de la teoria de Linda Hutcheon s'introdueix en el concepte de metaficcio històrica, i finalment, en l'anàlisi de l'obra de Perucho, en destaca tot el joc intertextual, hi veu contactes amb aquest tipus de metaficcio, i la situa en la cruïlla entre el *high modernism* i el postmodernisme.

En resum, els treballs del Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València van consolidant un àmbit de recerca, i es converteixen en un esglaó més per assolir una visió de conjunt de la metaliteratura en català. Encara queden per estudiar molts usos i funcions de l'humor i de la ironia, a partir d'obres i d'autors concrets, i també de moviments i corrents culturals, cosa que permetria veure la dialèctica que s'estableix entre aquests. Val a dir que un repàs només a la teoria sobre l'humor produïda pels mateixos escriptors catalans donaria també molt de joc.

Martí MARCH MASSÓS
Universitat Autònoma de Barcelona

CERDÀ, Jordi (coord.) / BASTARDAS, Maria Reina / CINGOLANI, Stefano M. / DE RIQUER, Isabel / MASSIP, Francesc / SIMÓ, Meritxell (2012): *Literatura europea dels orígens. Introducció a la literatura romànica medieval*. Barcelona: Editorial UOC, 397 p.

M'agrada pensar en el llibre que em proposo ressenyar com un manual bàsic, actual i en català per a la introducció a la literatura romànica medieval. Això és, una eina útil per a l'estudiant (*Literatura europea dels orígens* és, no ho oblidem, l'arranjament d'un conjunt de materials destinats a la comunitat universitària), i també una bona aproximació a aquesta literatura per al públic en general. En el projecte hi han participat especialistes de renom en cadascuna de les àrees: Isabel de Riquer s'ocupa de la lírica, Stefano M. Cingolani de l'èpica, Francesc Massip de la joglaria i el teatre, Meritxell Simó de la narrativa cavalleresca i, finalment, Maria Reina Bastardas i Jordi Cerdà s'encarreguen de la part introductòria (a més, aquest últim també n'és el coordinador).

Precisament Cerdà enceta el manual amb un parell d'apartats de caire contextual on destaquen les reflexions sobre la interdisciplinarietat necessària, ara més que mai, en la filologia romànica o sobre la noció d'Europa en l'edat mitjana, per després centrar-se en conceptes particulars de la Romània, sobretot dels segles XII i XIII, com la religió, l'amor, la cavalleria o l'escriptura. Un panorama que, insisteix, és dinàmic i que es caracteritza «per una diversitat dins d'una unitat implícita». Aquest tret també és el fil conductor que fa servir Maria Reina Bastardas per abordar la secció sobre les llengües romàniques, on remarca alguns aspectes importants per tenir en compte sobre el llatí vulgar o les llengües que aleshores eren considerades literàries. Dit d'una altra manera, basteix unes coordenades diferents a l'actual panorama lingüístic europeu. Ambdós, Cerdà i Bastardas, aconsegueixen amb èxit els objectius que s'esperen d'unes nocions preliminars, és a dir, proporcionen un marc cultural mínim imprescindible per entendre sense complicacions la resta de l'obra. No hi ha pèrdua per al lector novell, i aquell que ja hi està iniciat compta amb un gran nombre de notes a peu de pàgina o la bibliografia al final de cadascun dels capítols per aprofundir-hi.

És evident que a *Literatura europea dels orígens* preval una voluntat de síntesi per sobre d'extenses dissertacions, però també és veritat que el caràcter heterogeni del conjunt permet criteris de selecció particulars. Justament aquest criteri de selecció en Stefano M. Cingolani resulta estimulante perquè no hi contribueix amb una descripció formal sobre l'èpica, sinó que a partir del concepte d'*epos* construeix un discurs que pretén fer entendre el xoc entre dos mons, un que s'esgota i l'altre que s'intenta explicar, encara sense èxit. El *Waltharius* i el *Beowulf* són les fonts que utilitza per articular el seu discurs sobre el final d'una etapa i que, per tant, no tenen res a veure amb les tradicionals pretensions nacionals. De la mateixa manera, la *Chanson de Roland* no és només un gran xoc religiós entre el cristianisme i l'islam, sinó també un enfrontament entre *juventus* i *seniors*. La *Chanson de Guillaume* o el *Cantar de Mio Cid*